Mihai VIERU

Universitatea din Oradea, Facultatea de Litere
University of Oradea, Faculty of Letters

Ion Stratan. Direcția nouă în optzecismul poetic

Ion Stratan. The new direction in the poetics of the generation '80

As one of the most important poets of the generation '80, Ion Stratan elaborated a complex poetical universe, inside which he made possible the aparently implausible gemination of poetics illustrated both by highly reflexive and metaphysical poets (such as Ion Barbu or Nichita Stănescu) and by transitive and colloquial poets of the everyday life, such as most of his fellow poes of the generation of the eighties. The author of the present study minutely observes the emergence of this new direction proposed and imposed by Ion Stratan's poetry and its effects and influence in the poetry of the youngest generation of Romanian poets.

Keywords: 20th century Romanian poetry, Ion Stratan, directions in the poetry of the generation '80

Institution's address: Universității, nr. 1, Oradea, România
tel. +40-259-408.178, fax: +40-259-408.476, web: www.uoradea.ro

Personal e-mail: *mika_eli@yahoo.com*

Cinci cântece pentru eroii civilizatori este o culminare colosală a operei lui Ion Stratan, plină de forță și metafore ca un lanț ADN care leagă sensibilități exotice orientale, nobile stări antice coagulate tehnic prin metaforă: *„steaua privea ametită în piramidă/ Vântul alegea întristat nisipul de nisip/ Sfinxul se întreba tăios în oglindă// (....) Când pornește lumina/ știu că grația ta a lovit barajul de la assuan/ Când se rostește un cuvânt, știu că lumea ar fi/ să scrijelim «tăcere»"* (Grădina Icoanei)

De multe ori s-a vorbit despre discursul poetic al lui Stratan recunoscându-se punerea în dificultate a metadiscursului, așadar a discursului critic. De exemplu, Gheorghe Grigurcu spune că „suferă din pricina saturației unui context epocal"[1]. Marin Mincu găsește chiar expresia metafizică drept sursa perceperii dificile a textului și a discursului „poietic"[2]. El îi spune „metafizicizarea discursului". Dar de acolo și până la a se vedea cât de corpolent și fructuos este corpul textului inserat cu intarsii metaforice, imaginea care rezultă din aceste tehnici superbe fără a dori mimarea epatării, ci strict revelând nucleul de autenticitate prin text, este mult de parcurs. Senzația este că de la Stratan lumea trebuie să se aștepte la un discurs limpede, și nu la o poezie a cărei forță rezidă în puterea imaginilor atât de bine formate: „stă-n creștet și tace după ce scrisese pe zid: INIMA MEA CA O GRECIE ZDRENȚUITĂ ÎNTR-O / MARE DE SÂNGE" (*Implozia*).

Ceea ce trebuie văzut la *Cinci cântece pentru eroii civilizatori* este puterea, forța și prospețimea emanate dintr-o dorință firească a scrierii poeziei mari. Nici nu trebuie să ne legăm de ideea semnului lui Hermes decât ca reprezentând un procentaj minor aluziv la ermetismul pe care îl practică Stratan. Baza fiind însă una mult mai mare, și anume aceea a metaficicului abstract. De aceea Marin Mincu a văzut crispare în continuitatea lui Ion Stratan, pentru că poetul nici măcar nu are această intenție. Deconstrucția sa de la un volum la altul este o pistă falsă pe care să se instituie „absența intensității discursive". În etapa de început a poeziei lui Ion Stratan, *Cinci cântece...* este o forță abluționară. În acest sistem, volumul este mult mai puternic și mai proaspăt decât tot ce se scrisese în modalitatea noii poezii.

Dacă lăsăm la o parte temele poeziei moderne cu arhetipuri, cu poezia însăși, cu Hermes ca valoare mercurială ori ermetică, vedem dedesubt o mare, un ocean de torsiune elemental, o supă primordială din care Stratan își alimentează poezia, el fiind simpla și grăitoarea interfață cu lumea. Fiind linia subțire și rezistentă dintre acestea. Și aici important este că Ion Stratan pare să poată fi orice vrea, indiferent în ce direcție de decriptare se merge de-a lungul anilor. Dacă

insistăm pe semiotică şi structuralism, sigur nu o să găsim o complitudine, nu pentru că nu ar fi intuit „semioza semnificanţilor liberi", ci pentru că matricea structuralistă este depăşită iremediabil de forţa şi densitatea poetică a formelor lirice strataniene. Dacă îl vrem modern, şi mai şi insistăm pe linia barbiană, oricând putem spune că nu ar atinge hermetismul aceluia, însă pe cine ar mai interesa acel hermetism sau acel tip de hermetism când metafizica abstractă impune zdrobitor versuri ca: *„...întreb ciudata absenţă a memoriei ocupând totul/ până la o descercuire de triunghiuri/ şi o încoltire de sfere cândva/ / aripile de la gleznă bat în pământ sub lucitoarele/ ceruri ale cârtiţei/ .../ plutesc şi las crengii întinse a pomului o bancnotă/ de o frunză/ / ... tăcere lingând lama de cuţit a clipei/ fără memorie pe care merg tălpile sale moi"* (Hermes).

http://www.mlahanas.de/Greeks/Arts/Dali/Hermes.jpg

Deşi există modernism la Ion Stratan, el nu este nici pe departe tensiunea filonului principal, afară numai de urma anglicană a lui Eliot şi Ezra Pound. Ceea ce rămâne clar este că nu îl putem eticheta pe Stratan cu strictete de „retortă". Dar ceea ce dorim aici nu este fixarea discursului poetic cât mai puternic între repere cu argumente, ci pur şi simplu cristalizarea poeziei din perioada începutului, aşa cum ea înfloreşte deopotrivă violent şi seraf ic. Cum de la *Ieşirea din apă* şi până la *Cinci cântece pentru eroii civilizatori*, trecând prin *Aer cu diamante*, Ion Stratan practică o „poezie a transparenţelor"[3], produsele finite fiind „cristale de gheaţă, sclipitoare tocmai prin geometria lor boreală"[4] - aceeaşi geometrie pe care Radu Săplăcan o definea ca fiind „a iluziei"[5]. Manierismul lui Ion Stratan nu este cel al manierizării, al epatării prin formule de inedite asocieri cu scopul menţionat, ci este o perpetuă reinventare a frumosului aşa cum îl încastrează, deloc modernist, în obsesiile dinăuntrul volumului *Ieşirea din apă*. Există trei niveluri pe care merge construcţia poetică a lui Ion Stratan, aşa cum o vede congenerul şi prietenul său Traian T. Coşovei. Unul al ideii („cerebral" ca la un Şt Aug. Doinaş „ideatic, ispitit de filosofie"), al doilea al emoţiei („este nivelul la care, poate, autocenzura, spiritul critic intervin cel mai decisiv, fiindcă Stratan construieşte armuri, *cochilii* metalice, ermetice, greu de pătruns – de unde riscul de a trece un poet încifrat, ermetic) şi al treilea cel al senzualităţii (al unei senzualităţi irepresibile), spunând: „Ion Stratan este, în contra opiniei quasigenerale de până acum, un senzual abil travestit"[6], întrebându-se cum poate fi posibil acest lucru. Aşa cum intuise la fel de abil Cornel Regman că va fi greu de prins[7], aşa majoritatea receptării critice a lunedistului, acum, la câţiva ani buni de la moartea lui, începe să sesizeze efectul de placă turnantă pe care Ion Stratan o are în cadrul optzeciului – chiar dacă este un poet în afara seriilor –, la rându-i placă turnantă în poezia română contemporană. Momentul critic foarte pertinent avea să anticipeze totuşi numai o parte, cealaltă încă alunecoasă, şi anume ceea ce punctează Radu G. Ţeposu spunând la fel de direct şi mai îndrăzneţ decât Cornel Regman că *Cinci cântece pentru eroii civilizatori* este, în acest sens[8], o ilustrare fidelă a postmodernismului liric: în spaţiul poemului interferează, deopotrivă, sintagme eminesciene... coşbuciene... argheziene, dar şi elemente din mitologia derizoriului, ce presupun cunoaşterea unui cod cultural pentru a le desluşi înţelesul. Intruziunile acestea, foarte firesti pentru noul fel de a proceda al poeziei, reprezintă şi un mod de a sugera autoreferenţialitatea şi heteronomia textului. Prea puţin a mai rămas din fizionomia naturală a limbajului. Restul e literatură sau referinţă culturală"[9]. Totuşi, aspectele ludice şi calambururile receptate ca parodie a literaturii nu definesc decât în parte, pe suprafeţe şi nu în adâncimi, un poet „incapabil de abandon pe aripile blândelor euforii sau eufonii", căci „sub arabescurile sintactice pulsează o autentică tensiune a ideilor".

Dar, dincolo de acest livresc şi referenţialitate culturală, cod şi mesaj, senzualitatea strataniană cum se stabileşte, în ce relaţii se situează cu ermetismul? „Senzualitate la un poet din spiţa ermeticilor?"[10] se întreba Traian T. Coşovei, realizând forţa de deltă, de individuaţie distinctă a congenerului lunedist. Şi conchide: „Dacă pentru sentimentalism par suficiente coiful şi platoşa oţelită a autoironiei, pentru senzualitate – care, în poezie, riscă adesea să fie amendată şi trimisă degrabă la «colţul viu» al

instinctualității, al reacțiilor primare nedomesticite de artă – această armură devine instrument punitiv pe numele lui «fecioară de oțel» ori «cizmă spaniolă» ori, mai simplu, ermetism. Dacă pentru pictură anatomia corpului omenesc poate constitui subiect de meditație și idealizare, poezia nu se apropie decât de trupul care sângerează, cu alte cuvinte de expresia *suferindă* a anatomicului, de strigătul ființei și mai puțin de *formele* ei"[11].

Ce se întâmplă însă cu notele personale ale lui Stratan în poezie? Am văzut sistematic și am revizuit sorgintea de toate felurile, toate filiațiile și filoanele de diferite expresii. Trebuie spus mereu că Ion Stratan nu este Ion Barbu, nici Nichita Stănescu. Ion Stratan când se scrie pe sine este un joc al contemplației pe fondul unui „vizionarism fantast"[12]. Această voluptate în povestea contemplării este unul din elementele personale ale liricii strataniene. Poezia *Viitor anterior* se numește, discret, și „o întrezărire a arheului". Intarsiile de poveste poetică sunt revelatoare ca viziunile șamanice. Mitologia este numai instrumentul de care interfața Ion Stratan se folosește pentru a aduce în înțelegerea cititorului povestea poetică. Există și căutare în povestea lui Ion Stratan, există călătorie obstaculată pentru regăsirea de sine. Poezia ca rol mântuitor, deși nu funcționează în câmpul criticii strict textuale, pare să aibă exact această destinație. Radu G. Țeposu insistă pe o „fenomenologie a spiritului în formă poetică" atunci când vorbește de *Cinci cântece pentru eroii civilizatori*. Cât de inițiatică este povestea poetică? Care sunt eroii civilizatori și care este legătura cu povestea inițiatică? Traian T. Coșovei propune un excurs în Carlos Bousoño și în Thomas Carlyle[13], ca două repere pentru poezia de impact a lui Ion Stratan.

Cinci cântece pentru eroii civilizatori are o formulă silogistică de prezentare formală. Este știută propensiunea către formule filosofice a poetului. La fel de bine am putea sumariza acest aspect la forma eseului ca gen literar și a eseului poetic în particular cu aspect de metalimbaj filosofic – deși poezia nu este dată de ideea filosofică, nici de expresia ei sub nicio formă. Dar concluziile apar cu tot conținutul în cadrul liric. Astfel, Ion Stratan poate fi, cu lejeritate, numit un poet al banalității metafizice. *Cinci cântece pentru eroii civilizatori* este alcătuit din două cicluri: *Marea rotundă* și poemul titular care la rându-i este alcătuit din cinci cicluri (*Rama de cuvinte, Oglinda în cupolă, Lumile și rodia, El, Pentameronul*), fiecare extins pe parcursul a câte cinci poeme, mai puțin *El*, compus din șase poeme, într-o formulă clasică de prolog, dezvoltare și concluzie. Așadar, *accroche*-ul generator de forță, de densitate poetică mare și de intensitate așijderea, prin formule ale frumuseții limbajului de tot felul, îl constituie *Marea rotundă*. Acest ciclu de forță, această introducere este ieșirea lui Stratan din tipicul debutului, din tipicul *Ieșirii din apă*. Este ciclul care arată că un poet din afara seriilor nu se poate pastișa, nu se lasă diminuat de o singură formulă și crește în intensitate odată cu explorarea a noi teritorii de expresie lirică. Nu este nevoie de o limpezire spre satisfacția aparatului critic sau a cititorului, pentru că fiecare volum este limpede în sine, ca o geometrie în spațiu. *Legenda zilei* este ca un cuprins de sentimente poetice dus de la un capăt la altul al zilei și, în același timp, un *resumé* metafizic de imagine. Stanțele sunt și ele sub forma ideilor, formând corpusculul silogistic de enumerări prin care *Liniștea întortocheată* se conchide în ivirea Timpului – *„un țipăt/ de copil în craniul unei case"*. Există și un minimalism al creării universului prin acest poem. *Legenda zilei* este un poem în mai multe dimensiuni, și frizează totemic și altele. Dimensiunea spațiului-timp este un leitmotiv în poezia lui Stratan, indiferent cum apare. Explicit sau sugerat. Liniștea pornește timpul cu țipătul de copil din craniul ființei vii a casei, aceasta denotând orice spațiu-timp originar. Concluzia este silogistică, salvează forma eseului poetic împănat de densitatea genuină a versului, a liricului calibrat de mecanismele care transformă *big bang*-ul poetic, magmatic în ordine matricială. La fel ca și *Ieșirea din apă*, volumul este unitar, dar mult mai puternic, mult mai incisiv, mult mai plin de imaginile suprapuse inedit, astfel creând senzația de percepere a sensibilității pe mai multe niveluri formale: eseul, forma lui silogistică și poezia cu atributele ei de densitate și viteză a intensității. *Cinci cântece...* este un volum mult mai de forță, în sfera concretului mai accesibil și a poeziei de imagine spectaculoasă care învăluie sensibilul poetic. El impune rigori de expresie filosofică[14] și eseistică prin impactul cinematic al imaginilor, prin forța și ineditul alăturării lor, asta cel puțin în *Marea rotundă*. Deja putem vorbi de un volum al sobrietății grave, pe care poezia mare o imprintează sufletește și spiritualicește. Poezia lui Stratan din *Cinci cântece...* este o poezie a sonului interior, nu este făcută pentru sonorități exterioare decât numai pentru sugestia unei mantre cantilenate. La fel și poemele care continuă deschiderea, ca *Maria me ta kitrina* sau *Hermes* care pare o epică formală, dar bine locuită de metafore și torsiuni ale limbajului în formele cele mai neașteptate. Unul dintre lucrurile pe care oricine îl poate învăța din *Hermes* este importanța relativității felului în care se privesc lucrurile din unghiuri diferite de vedere. Poetic este dificil să dai limpezime unor forme logice fixe. Ceea ce se întâmplă la Ion Stratan este că el poate unifica discursul liric (discursul liric al lui Ion Stratan pare o punere în scenă „îndelung, minuțios regizată, a unor situații exemplare în care poetul, adoptând măști, în cazul nostru voci (...) își pune întrebări și răspunde, tot el, singurătății, iubirii, sensului existenței, cuvântului și puterii lui de a da chip și asemănare") cu aceste forme logice de gândire conferind miraculosului ca scop părți de expunere rațională.

Avem în construcția acestui volum al lui Ion Stratan aceeași repetiție mandalică în micro și macro: poemele,

după cum am demonstrat, sunt silogistice şi alterate de discursul poetic şi liric, codificând versul. Fiecare dintre poemele *accroche*-ului denumesc în interiorul *Mării rotunde* puncte de reper poetice, mitologice, aparţinând realului, interioare adevărate şi extinctuale. Aceste punctări cu titulaturi din cadrul ciclului *Marea rotundă*, titulaturi ce impun la primă vedere hermetismul şi modernismul poeziei sunt, la rându-le, un istoric micro ca reflectare a universului mare. Mai noile ipoteze în ce priveşte felul eshatologiei universale sunt că acesta poate să se extindă până la îngheţarea lui totală, poate colapsa în implozie, sau prin rupere. Ion Stratan le are pe toate acestea la nivelul micro al poeziei sale. Ca pandant, el spune: *„oamenii se duc se rup..."*. Simbolurile moderne nu lipsesc din context: *Unul, increatul, arheul, poezia*, ceea ce e interesant e însă că nu asta dă forţa şi nici nu defineşte poezia lui Ion Stratan ca bine fixată în tiparele lor. Câteva filoane ale folosirii figurilor de stil, dincolo de celebra răsucire a gâtului limbajului, subminează modernitatea poeziei lui Ion Stratan, modernitatea strictă, prea mult abuzată de teme şi filosofii. De exemplu, întrezărirea arheului în *Viitorul anterior* trece dincolo de modernitate, lăsându-i din aceasta numai tema şi subiectul, ea fiind deopotrivă viziunea mântuitoare şi cea post-apocaliptică singulară de individuaţie a lui Ion Stratan. Dar cum sfârşitul presupune un început, un nou drum cosmic se prefigurează prin Angstrom. La fel de profetic ca şi în poemul *Ieşirea din apă* din volumul de debut, încheierea *Mării rotunde* este împănată cu imagini ale capătului, ale sfârşitului. Poetul se întoarce la imaginea micro a mitologiei suprapusă pe pragul de sus al hipersensibilităţii acestuia. Acest balans al poetului între sus-jos, între micro şi macro, încearcă şi reuşeşte să demonstreze că lucrurile stau la fel, că structurile mici cu un model creează structurile mari cu acelaşi model, sau rostirea de început a divinului creează acelaşi model până în cele mai subtile niveluri. Cum tot frumosul mic în consecuenţă bachelardiană creează frumosul mare: la fee creează feeria etc. La fel şi modelul raţional şi cel afectiv. Lunedistul spune absolut superb, conchizând despre sine într-un singur vers: *„Inima mea ca o Grecie zdrenţuită într-o mare de sânge"*. Tristeţea că versul a intrat în biografic ne face să dăm drept de cetate autenticului, a spunerii de sine, a faptului că Ion Stratan a fost conglomerat de poezie înainte de a fi de tehnică, de sensibilitate[15] înainte de a fi de text, deşi bine îmbrăcat în armura erudiţiei şi a jonglării cu limbajul şi stereotipiile acestuia. De aceea nu există în Ion Stratan carnaţia anecdoticului sau a biografismului. Bătălia cu moartea se pierde, se pierde şi cea cu viaţa, însă nu cea cu poezia. Credem că odată cu *Cinci cântece...* poezia lui Nino Stratan urcă la cel mai înalt punct al perioadei sale de început. Autenticitatea scrierii de sine este mai departe de conceptul de textualism aşa cum l-a afişat şi lansat în critică Marin Mincu[16] şi mult mai aproape de scrierea cu sine însuşi a lui Nichita Stănescu, de hemografia acestuia. La Stratan, scrierea de sine se întâmplă, chiar şi se conchide cu o imagine splendidă, pe ochiul poetului: *„albeaţă a colii lipită de albeaţa/ globului pe care stă lipit ochiul meu/ pată neagră a scrisului"*. Vederea este aceeaşi deopotrivă şi din afară, şi dinăuntru. Lucrurile se văd mai bine, şi totuşi cuvintele pe care le rostim ne scrijelesc destinul. Ca şi la Nichita Stănescu[17], pentru care poezia era oglinda din afară de unde poetul se poate privi, la Stratan o găsim completată de una interioară unde accesul este aproape imposibil.

Marea rotundă se sfârşeşte prin poemul *Odă*, unde moartea apare ca idee pregnantă şi ca un alt început, inversând literele greceşti. Apare şi scrisul cu moartea pe umăr în loc de *daimon*-ul stănescian. De aici încolo, nivelul de experiment poetic devine postmodernist.

Ciclul titular din *Cinci cântece...* este alcătuit într-o aproape perfectă simetrie, cele cinci părţi având câte cinci poeme, cu excepţia ciclului *El* şi reprezintă corpusul volumului. Întrucâtva, Ion Stratan revine uşor la exerciţiul *Ieşirii din apă* odată cu prologul dedicat lui Şt. Aug Doinaş. Cu *Rama de cuvinte*, Ion Stratan se întoarce la *Ieşirea din apă*, o reîntoarcere la abstract şi contragere, la ambiguitatea sensurilor mimând incantatoriu parodierea, nedându-i sau neconferindu-i acesteia atuurile pentru a-i defini versurile pentru că se rămâne la austeritatea şi sobrietatea rece. Sub masca acestei parodieri, Ion Stratan îşi deghizează abil sensibilitatea. În *Rama de cuvinte*, poetul pare stabilit în acel balans între incantaţie şi abstract. Versurile sunt de o simplitate brută, aproape bântuite de secul rostirii: *„Ai dat pagina către vid/ Nu mai pot s-o închid (...)// Sub un cer-cer într-o câmpie-câmpie/ Pictez cea mai vie mumie/ Niciodată ea însăşi niciodată o altă/ un fel de aceeaşi ce nu mai tresaltă/ De-atâta nesupunere, piramidele vide/ Patru coperţi deodată-or închide"*. Dar din brut apare înflorind jocul liric intelectual livresc superior: *„Nu-i aici nici o literă nici un semn/ Doar o linie între unt şi-ntre lemn"*. Răsar imagini din acelaşi context brut, incantatoriu parcă de paparude, dar ele păstrează austeritatea şi rigoarea incantaţiei, astfel neieşind din continuum-ul poeziei: *„Nici un cuvânt. Din tâmplă iese un gând/ ca un cot/ până când totul s-a lipit de Tot"*. Se mai face apel şi la dinamica cosmică barbiană: *„Până când, în mişcare/ Iau urma de fluviu în mare"*. La fel ca şi Ion Barbu, Ion Stratan are o propensiune spre jocul cu formele geometrice transpuse în literă. Poezia lui este matematică, este geometrie, dar una care îşi păstrează foarte bine particularităţile individuaţiei poetice personale. Este o poezie în care contractul cu barbianismul nu este reziliat complet. O poezie în care se mai păstrează clauze strict formale. Jocul liric superior punctează continuu şi neaşteptat poezia. Este ca o luptă de gherilă: livrescul, liricul, referenţialitatea cu mecanismele de deconstrucţie şi re-construcţie, cu figurile favorite şi eufoniile, cu pendularea între abstract şi incantatoriu: *„Până firul şi fira/ Înmulţesc*

Altamira/ / Până mâinile, fad/ Se usucă și cad", ca până în final să o închidă perfect ca poezia să se impună zdrobitor: *„Până când piramida cea mare/ Își scuipă înlăuntrul sub forma/ Stelei Polare"* și sensibilitatea să se revele: *„Până când piramida/ cea mică/ adoarme de frică"*.

Experimentul poetic stratanian dezvoltă și un scris pe lat, care este, fără îndoială, o ștanță a optzeciului, așa cum o definea și Al. Cistelecan numindu-o „poezia pe lat". Poemul IV din *Rama de cuvinte* este o spunere de poezie și nicidecum un poem în proză. A suna poetic înseamnă poezie, indiferent de grafia experimentală pe care această sensibilitate o impune sau o practică: *„sunt vorbit. Ce să-ți spun despre a spune a zice. O dimineață love*ș*te cu picioarele moi din burțile nopții, diformă varice. Doar răsăritul ca un timpan ca un himen ca o pleurezie îți mai aduce o viață un an mie și ție. Doar coarde vocale – norii subțiri mai vorbesc ascultării din stele. Mai pun o arsură și-o diademă zilei sale și mele. Ascultate amaruri pe două picioare împletite cu ziua cea nouă Deschideți gurile sărutului, hranei, Galileei și Caanei. Urcați din gură-n ureche ceva pentru fiecare orice. Porta-voci de vorbire, tornadă a lui de asta pentru de ce..."* Conchiderea poemului se realizează în imagini și în amintirea care leagă prezentul de trup: *„O amintire – unei litere, unei vieți, unei stări/ avută, întinsă pe piatră/ praful târât de cvadrigă/ te sugrumă te latră/ scris, ochiu-și face/ cruce-n inimi, mereu/ lichid depărtat și cu lipsuri/ / Însetat dumnezeu"*. Nu există dorința de epatare prin imaginile miraculoase pe care le creează Ion Stratan, nu există manierism. Există deschidere continuă, există spunere continuă, există vorbire continuă. Chiar dacă ea nu ajunge întotdeauna și la părtășia mesajului : *„Deschideți gurile sărutului..."*, de exemplu, este o gratulație creștină înainte de a fi și o spunere, sau o mărturisire de inimă. Tot ce se întâmplă la Ion Stratan în poezie reprezintă deschiderea, devoalarea, desfacerea în cele din urmă fără niciun secret. În cazul lui, toate se pun pe masă cu o afecțiune disperată, brutală de multe ori. Și nu ca un negoț patronat hermesian, ci ca o punere în palmă, ca pentru o dezvăluire a secretelor: urechea tăiată, van goghiană, este tăiată, este pe masă, aproape cu un gest scevolian, este întreagă, dezvăluie ascultarea și nu neapărat auzul, cât auzul spuselor celuilalt. Dacă vreți, este o vizualizare și o viziune a comunicării sau a încercării de comunicare toată poezia lui Stratan. Inima este și ea „pe masă", însă „netăiat" (aici persistă persiflarea gestului grav – ca și cum ai cere-o de la alimentară la cel mai băș călios mod caragialian, însă suntem departe de așa ceva.) Se revelă simplitatea dăruirii inimii cu largheț e și bruschețe deopotrivă, de unde atâtea tăișuri și oglindiri în livrarea pe tavă a părților care corespund afecțiunii și comunicării: câteva felii de gât pe lama literei" invocă literaturitatea ca pe un fir roșu și dezvăluie în final gestul aducerii capului Botezătorului pe tavă. Așadar, poetul se prezintă cititorului livrându-se, asigurându-l pe limburi separate, pe masă, la vedere, pe tavă, la oferire. Este o oferire de care oricine s-ar speria în viața reală. Poezia lui Ion Stratan este instrumentul prin care această ofrandă capătă îmblânzire. Tristețea apare când gestul scrierii îi pare zadarnic. Blândețea și disperarea stării de nirvana se succed una după alta într-un ritm rapid. (...)

Vorbind de această perioadă de început a liricii strataniene, putem spune că avem de a face cu o explozie a unui nou registru poetic în interiorul mișcării literare optzeciste. Traian T. Coșovei sesiza și el această etapă primă ca un bloc compact de expresie: *Ieșirea din apă* și *Cinci cântece pentru eroii civilizatori*. El vorbește despre: „un bogat conținut sufletesc imaginar", în spiritul cuvintelor lui Carlos Boussono: „Ceea ce afectează esența poeticului nu este existența comunicării, ci amprenta acestei existențe, marea iluzie că ea există (...) Poetul încearcă să comunice într-adevăr, cumva prin intermediul unor simple cuvinte, un conținut sufletesc imaginar (...). Esențială, însă, nu este îndeplinirea unei asemenea pretenții de comunicare, ci calitatea rezultatului obținut".

Note:

1. Gheorghe Grigurcu – *Poezie română contemporană*, p. 443
2. Marin Mincu – *Poezia română actuală*, Editura Pontica, Constanța, 1999, p. 1432
3. „Cea mai exactă definiție a liricii lui Ion Stratan o găsim într-unul din poemele volumului de debut, *Ieșirea din apă* (1981): „totul se întâmpla ca și cum/ ceea ce simt/ despre ce gândeam/ ar rămâne în iarnă/ aburit cu privirea sticloasă pe geam" (*Istoria utopiei*). Ochiul caută, așadar, latura evanescentă a lucrurilor, învelișul lor spumos și stilizat, în care putem presimți și o amintire a numenalului. E o poezie a transparențelor simbolice, o reproducere lirică a ideii de real. Lumea e descărnată, dezbrăcată de haina materialității, înfășurată în puful ideii. Despuiate de fenomenal și cultivând imeginea hieratică a contururilor, lirica aceasta amintește de rafinamentul unui Wallace Stevens... Eul liric e suspendat de rețeaua imaginii, anihilat de aspectul sticlos al metaforei". Radu G. Țeposu, *Istoria tragică și grotesc*ă *a întunecatului deceniu literar nou*ă, Editura Eminescu, 1993, p. 70
4. Radu G. Țeposu, *op. cit.*, p. 70
5. Radu Săplăcan, *Geometria Iluziei*, în *Astra*, nr. 10 , 1983
6. Traian T. Coșovei, *Poeții marilor orașe*, Editura Muzeul literaturii române, București, 2008, p. 89
7. „Cu ocazia caracterizării ce i-o face tânărului poet, criticul Ion Negoițescu chiar vorbește – am zice premonitoriu – de «tentaculele de lumină ale poeților», care «pipăie într-adevăr întunericul, semnificându-l» și ne reamintește că metoda aceasta ține de hermetism, de cele două direcții moderne ale sale, cea dintâi – poezia pură de tip mallarméean, cea de-a doua – suprarealismul exploziv, faptă a lui André Breton. Constelația locală în care s-ar înscrie noul venit cuprinde – după opinia criticului – nume reprezentând ambele direcții, precum Ion Barbu, Gellu Naum, Mircea Ciobanu etc. De acord în linii mari cu această încadrare, tendința spre încifrare dovedindu-se efectiv o dominantă a liricii lui Ion Stratan, evidențiată

plenar de versurile ultimului volum, în toate privinţele superior celui precedent, *Cinci cântece pentru eroii civilizatori*, comentat de criticul pomenit, n-aş putea trece sub tăcere o altă tentaţie a poetului, derivând din faptul că el aparţine unei generaţii, mai exact: unei grupări – optzeciştii – ce şi-a configurat ea însăşi o poetică, nu întru totul coincidentă cu modurile *hermetice*, ba chiar, adesea, opusă acestora. Vreau să spun că dacă astăzi poetul nostru face oarecum figură aparte în mijlocul alor săi, cu care consimţise deplin la primul său volum, *Ieşirea din apă*, el nu i-a părăsit cu desăvârşire, fapt atestat de cel puţin o trăsătură... Se vădeşte în cazul lui Stratan, evantaiul preferinţelor este mult mai larg şi că la numele de antecesori deja evocate se cuvin adăugate alte câteva, cele ale lui Constant Tonegaru, Leonid Dimov şi Nichita Stănescu neputând fi ocolite" Cornel Regman, *Dinspre „Cercul literar" spre „Optzeciştii"*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1997, pp. 120-121

8. „În acest punct, poezia lui Ion Stratan anunţă o altă faţă a ei, ce va fuziona cu gustul pentru fantezismul abstract şi ermetic, care e trăsătura ei generală. Procedeele ludice sesizabile, precum aici, în eufonii ori în calambururi, pastişe şi aluzii livreşti, în genere în varii forme ale intertextualităţii, dezvăluie o ingenuitate pierdută şi o infuzie a livrescului ce pun în alţi termeni originalitatea poeziei" Radu G. Ţeposu, *op. cit.*, p. 71

9. Radu G Ţeposu, *op. cit.*, p. 71

10. Traian T. Coşovei , *op. cit.*, p. 89

11. idem, p. 90

12. Radu G Ţeposu, *op.cit.*, p. 71

13. „Sunt tentat să urmăresc această construcţie – poate cel mai bun lucru pe care l-a dat Ion Stratan – prin prisma cărţii lui Thomas Carlyle, *Eroii*, cu toate că modelul rămâne exterior, mai degrabă la nivelul sugestiei, poate în mod intenţionat inconsecvent urmărit de poet. Cine sunt ei, aceşti eroi civilizatori? Carlyle delimita şase categorii: eroul ca divinitate, ca profet, ca poet, ca preot, ca om de litere, ca imperator – considerându-i resortul tuturor prefacerilor însemnate din istorie. În amplul poem al lui Stratan, după 142 de ani, ideile despre personalitate ale istoricului englez supravieţuiesc doar ca impuls iniţial pentru un poem-eseu pe care autorul îl dezvoltă după o concepţie proprie, amplificându-i perspectiva astfel încât, în cadrul fiecăruia din cele cinci cicluri, avem cinci puncte de vedere ale câte unui tip eroic asupra celorlalte tipuri, de la totemism (doar simbol mitic al eroului) încoace" – Traian T. Coşovei, *op. cit.*, p. 94

14. „Ion Stratan repetă, în poezie, gestul filosofului care şi-a smuls ochii pentru a se scufunda în liniştea gândului", Traian T. Coşovei, *op.cit.*, p. 91.

15. Traian T Coşovei vorbind despre senzualitate spune în recenta sa lucrare că „versurile sale o trădează, poemele sale o respiră prin toţi porii. Chiar grija ceasornicărească pentru construcţie trădează o senzualitate vulnerabilă. Atât sonurile, cât şi imagistica sunt orientate aidoma piliturii de fier în ordinea unui intens câmp magnetic senzual. Sunt sintagme care poartă pe tăişul de oţel al cuvintelor picătura de sânge, vie fierbinte a acestei senzualităţi" Traian T, Coşovei, *op. cit.*, pp. 96-97

16. „Faţă de colegii de promoţie, Ion Stratan se angajează ferm într-un demers intelectual orgolios, fiind foarte sintetic dar şi foarte crispat în gestul de a-i continua pe Ion Barbu şi Nichita Stănescu, adică pe actanţii cei mai avansaţi ai poeticităţii româneşti. Cele cinci cântece propun o astfel de construcţie, un fel de facere explicitată în parantezele adăugate la titluri în cuprins: *Rama de cuvinte (Rostirea); Oglinda în cupolă (Sinele); Lumile şi rodia (Iubirea); El (Un fel de gând); Pentameronul (Desfacerea)* (...) Insolitul unui asemenea discurs heliadesc şi alonjă ermetizantă îl individualizează între optzeciştii care sunt sau textualişti (din instinct) sau textieri (din vocaţie)" Marin Mincu, *Poezia română actuală*, Editura Pontica, 1999, p. 1432

17. Prima oglindă a copilului este privirea mamei. Primele imagini ale corpului, ca reprezentări nonfigurative şi precoce, neexprimabile prin cuvânt, se relevă doar în *apres coup* şi sunt legate de primele emoţii ale copilului. Confruntarea cu realitatea oglinzii face ca această imagine inconştientă, mai degrabă resimţită decât văzută, să fie refulată în favoarea realităţii vizibile. Imaginea inconţtientă a corpului poate fi perturbată, realizându-se un clivaj între realul simţit şi imaginarul perceput în oglindă. Elaborarea imaginii inconştiente a corpului are loc de-a lungul unui întreg proces de comunicare cu ceilalţi. Rodica Matei, *O perspectivă asupra procesului creativ*, Buletin de psihanaliză, nr. 1-2, 1997.

Bibliography

Traian T. Coşovei, *Poeţii marilor oraşe / Poets of the Great Cities*, Editura Muzeul literaturii române, Bucureşti, 2008.

Marin Mincu, *Poezia română actuală / Contemporary Romanian Poetry*, Editura Pontica, Constanţa, 1999.

Cornel Regman, *Dinspre „Cercul literar" spre „Optzeciştii" / From the „Literary Circle" towards the „Generation '80"*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1997.

Radu Săplăcan, *Geometria Iluziei / Geometry of Illusion*, în *Astra*, nr. 10, 1983.

Radu G. Ţeposu, *Istoria tragică şi grotescă a întunecatului deceniu literar nouă / The Tragical and Grotesque History of the Dark Ninth Literary Decade*, Editura Eminescu, 1993.